
МЕНЕДЖМЕНТ

ОТРИМАНО:

22 Серпня 2023

ПРИЙНЯТО:

22 Вересня 2023

ВИПУСК:

20 Жовтня 2023

УДК 338.48

DOI 10.26661/2522-1566/2023-3/25-07

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ АКТУАЛЬНОСТІ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ**

Бут Т.В.

*к.е.н., доцент, науково-дослідний співробітник кафедри рекреації та туризму,
факультет інформатики і менеджменту,
Університет Градець Кралоу, Чеська Республіка
ORCID 0000-0001-9403-4698*

Email автора для листування: tetiana.but@uhk.cz

Анотація. Метою статті є визначення фундаментальних основ застосування смарт-спеціалізації в регіонах та дослідження методичних підходів до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі. Для забезпечення концептуальної цілісності дослідження використовувалися такі методи: теоретичного узагальнення, діалектики, аналізу, синтезу та систематизації, групування, кабінетних досліджень. Для досягнення поставленої мети: удосконалено методологічний підхід до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі, який враховує галузеві особливості даної сфери послуг та базується на розрахунку коефіцієнтів (коефіцієнт спеціалізації, коефіцієнт соціальної ефективності, коефіцієнти бюджетної та економічної ефективності), які визначають роль окремих видів економічної діяльності туристичної галузі. Коефіцієнти, що пропонуються дозволять протестувати рівень економічної, бюджетної та соціальної значущості галузі для регіону а також створити умови для його розвитку. Запропонований методичний підхід визначення актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі у регіоні є універсальним й може застосовуватися для будь-яких галузей економіки а також для розрахунку спеціалізації галузей на рівні територіальних громад. Підтримка розвитку регіонів за допомогою інструментів смарт-спеціалізації підвищить конкурентоспроможність територій, у результаті чого відбудеться підтримка депресивних територій, орієнтована на розвиток унікальних виробничо-інноваційних екосистем. Існуюча платформа смарт-спеціалізації (S3P) дозволяє регіонам/країнам розробляти, впроваджувати та переглядати свої стратегії смарт-спеціалізації RIS3 і застосовувати досвід більш розвинених країн. Практична значимість роботи полягає у застосуванні методичного підходу до оцінки актуальності смарт-спеціалізації для використання в будь-яких галузях економіки при складових у процесі обґрунтування регіональних стратегій.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, туристична галузь, оцінка, інновації, стратегії.
JEL класифікатор: R58; Z32.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Одним із важливих напрямів реалізації економічної інтеграції в ЄС є реалізація ідеї smart-спеціалізації (RIS3). Це шанс економічного росту регіонів, який потрібно використати. Для багатьох учасників підходу смарт-спеціалізації, залучених в регіон, зокрема приватних

фірм і провідних університетів, розвиток регіону не буде їх основним напрямком. У той час як регіональні органи державної влади дійсно несуть територіальну відповідальність, інноваційні державні послуги все частіше надаються зовнішніми організаціями. Водночас, хоча багато національних урядових установ та сам Європейський союз проводять низку стратегій, орієнтованих на інновації, які не мають чіткого територіального виміру, ці нібито космічні нейтральні стратегії надають вкрай нерівномірний просторовий вплив. Це не означає заперечення важливості активного регіонального аспекту інновацій. Навпаки, як для корпоративної стратегії, так і для державної політики регіон може стати живою лабораторією для розробки нових, більш стійких способів роботи та життя, сприяють досягненню місцевих, національних і європейських цілей розвитку. Тому життєво важливо, щоб регіональна група з управління знаннями включала зацікавлені сторони, які діють як за межами регіону, так і в ньому самому. У цьому відношенні університети можуть відігравати вирішальну роль.

Для залучення фінансування регіон повинен використовувати фінансування технічної допомоги для нарощування потенціалу по використанню бази знань про те, що відбувається за межами регіону, зміцнюючи зв'язок регіону з рештою світу. Слід зазначити, що знаннями необхідно ділитися між регіональними зацікавленими сторонами, оскільки занадто часто партнерські відносини зазнають невдачі через недостатнє розуміння бізнес-факторів один одного.

Потужним механізмом досягнення цього спільного розуміння є належним чином забезпечені ресурсами заходи по регіональному прогнозуванню та сценарному плануванню за участю державного, приватного секторів та вищої освіти, головною метою яких буде розробка адаптованої до регіону стратегії смарт-спеціалізації. Рисунок 1 та рисунок 2 припускають, як це можна показати.

Рисунок 1. Підключений Регіон

Рисунок 2. Відключений Регіон

Джерело [14]

На рисунках показано наскільки добре пов'язані ключові регіональні суб'єкти як всередині, так і за межами регіону, і як структурні фонди можуть бути використані для подолання бар'єрів і зміцнення зв'язків всередині регіону і за його межами. Слід зазначити, що однією з ключових завдань смарт-спеціалізації (RIS3) є посилення синергії між різними потоками фінансування та політикою.

Досліджено, що регіональні стратегії досліджень та інновацій в області інтелектуальної спеціалізації повинні бути приведені у відповідність з національними стратегіями інновацій та досліджень там, де вони існують. Завдання смарт-спеціалізації, при розробці стратегій RIS3 державам-членам і регіонам, полягає в обговоренні того, які типи оперативних програм будуть представлені в партнерському контракті. Кожен регіон/країна повинен провести свій власний аналіз потреб у фінансуванні і можливостей для своїх стратегій RIS3. Оскільки однією з цілей RIS3, є залучення приватних інвестицій в RTD, підключаються приватні інвестиції.

Якщо такий аналіз ще не був розпочатий, RIS3 надає можливість зробити це і дозволить регіонам та їх суб'єктам інноваційної діяльності визначити та сформулювати потреби у фінансуванні для своїх стратегій.

Смарт-спеціалізація враховує географічні особливості регіону. При її використанні потрібно застосовувати принципи розвитку регіону:

- підприємницький сектор буде працювати у кожному регіоні по-різному;
- економічне зростання та створення нових галузей;
- спеціалізація забезпечує ефективне використання обмежених ресурсів та сприяє зниженню цін для споживачів,
- моніторинг та оцінювання, які сприяють оцінці «інноваційного клімату» в регіоні та галузей.

Таким чином слід визначити, що застосування смарт-спеціалізації, є важливим інструментом стратегічного розвитку туристичної галузі на регіональному рівні, що

спрямовано на конкурентоспроможний розвиток територій, у результаті чого відбувається підтримка депресивних територій, орієнтована на розвиток унікальних виробничо-інноваційних екосистем. Смарт-спеціалізацію доцільно використовувати при формуванні програм розвитку регіонів.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню смарт-спеціалізації та розвитку регіонів присвячені численні публікації зарубіжних (Panagiotakopoulos, T., Lazarinis, F., Iatrellis, O., Stefani, A. Kameas, A., Fil Kristensen, I., Shearmur, R. & Doloreux, D., Vaiman, V., Vance, C. & Ju, L.) та українських (Матюшенко І.Ю., Березіна О.Ю., Савіна Г.Г., Іщук С.О., Созанський Л.Й, Антонюк А.Г., Савіна Г.Г. та ін.) науковців і практиків. Автор Матюшенко І.Ю. [5] виділяє елементи смарт-спеціалізації, як тенденції розвитку місцевого підприємництва та інновацій, розробка та реалізація політики регіонального стратегічного розвитку з врахуванням особливостей соціально-економічної галузевої структури. Такий підхід визначає пріоритети ініціатив та їх подальшу розбудову. Автор Березіна О.Ю. [2] доводить, що смарт-спеціалізація, як основа складової сучасної національної інноваційної політики. Серед прикладів смарт-спеціалізації, які наводить автор є роль інкубаторів стартапів в Румунії, створення «Школи фермерів та вівчарів» в Іспанії, Фінляндський приклад «Стратегії шести міст», який використовує роботу технічні автобуси. Такий підхід значно підвищує конкурентоспроможність регіонів/країн, реалізує науковий і туристичний потенціал досліджених територій. Дослідження електронного курсу, який фокусується на окремих компетенціях, пов'язаних з різними функціями смарт-спеціалізації досліджували Panagiotakopoulos et al.[18]. Результатом оцінки є визнання, що курс відповідає концепції смарт-спеціалізації та є корисним на робочих місцях для навчання та призводить підвищення загальної компетентності за всіма профілями. Дослідження ініціатив глобальних інноваційних кластерів на прикладі Канади з застосуванням європейської політичної ініціативи смарт-спеціалізації визначило необхідність посилення координації між різними рівнями і секторами розробки політики [13]. Такий підхід важливий для досягнення цілей інновацій, так і для місцевого економічного розвитку регіонів. Втім численні дослідження не визначають застосування єдиного універсального методичного підходу до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного є визначення фундаментальних основ застосування смарт-спеціалізації в регіонах та дослідження методичних підходів до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні основи застосування смарт-спеціалізації в туристичній галузі. Для забезпечення концептуальної цілісності дослідження використовувалися такі методи: теоретичного узагальнення, діалектики, аналізу, синтезу та систематизації, групування, кабінетних досліджень. Для досягнення поставленої мети: удосконалено методичні підходи до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі, які враховують галузеві особливості даної сфери послуг та базуються на розрахунку коефіцієнтів (коефіцієнт спеціалізації, коефіцієнт соціальної ефективності, коефіцієнти бюджетної та економічної ефективності), які визначають роль окремих видів економічної діяльності туристичної галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою смарт-спеціалізації є оптимізація використання потенціалу окремих регіонів через найбільше пристосування можливих напрямів розвитку науки і освіти у цих регіонах до їх конкретних соціально-економічних умов. При цьому треба пам'ятати, що концепція смарт-спеціалізації має свої недоліки: небезпека концентрації розвитку сучасних технологій в найрозвиненіших регіонах може призвести до великої поляризації регіонів [7].

Існуюча на сьогодні міжнародна нормативно-правова база містить у собі структуровані методичні підходи до оцінки стану реалізації заходів із впровадження смарт-спеціалізації господарських комплексів на регіональному рівні. Разом з тим, на сьогодні немає єдиного підходу до вибору смарт-спеціалізації галузей, а лише орієнтири, які дозволяють визначити їх перспективність для розвитку економіки регіонів.

Науковці Іщук С.О. та Созанський Л.Й. у якості критеріїв смарт-спеціалізації виділяють наступні: інноваційність тих чи інших видів економічної діяльності, ефективність, (яку відображає показник рентабельності операційної діяльності), рівень оплати та продуктивність праці [3].

Що стосується оцінки актуальності смарт-спеціалізації туризму важливо реалістично оцінити становище регіону в міжнародній перспективі. Минулий і нинішній досвід регіонів ОЕСР [15] показує, що залежно від їх типу (центри знань, зони промислового виробництва або регіони, не орієнтовані на науку і технології) регіонам необхідно впроваджувати різні меню для трьох сімейств стратегій (Таблиця 1): використання існуючих переваг (науковий поштовх використання технологій або їх поєднання); підтримка соціально-економічних перетворень (реконверсія або визначення нових рубежів); шлях до створення потенціалу, заснованого на знаннях.

Іншим важливим аспектом для оцінки галузей з позиції смарт-спеціалізації частина науковців пропонує застосовувати коефіцієнти спеціалізації. Спеціалізацію регіонів держави визначають за певними показниками, хоча у літературі з приводу цього існують значні критеріальні відмінності. Найбільшого поширення набули наступні розрахункові показники (рис. 4).

Рисунок 4. Розрахункові показники спеціалізації регіонів

Джерело [6]

Отже, для реалізації смарт-спеціалізації можна використати методику обчислення коефіцієнтів спеціалізації регіону та коефіцієнтів інноваційного розвитку галузей.

Таблиця 1

Інноваційні стратегії для різних типів регіонів залежно від наукоємності виробничої структури

Тип регіону	Основна стратегія		
	Спираючись на поточні переваги (науковий поштовх / орієнтація на технології або їх поєднання)	Підтримка соціально-економічних перетворень	Надолуження втраченого: на шляху до створення потенціалу, заснованого на знаннях
Центри знань			
Центри знань та технологія	●	○	○
Наукомісткі міста / столичні райони	●	○	○
Зони промислового виробництва			
Регіони з інтенсивним науково-технічним виробництвом	●	○	○
Регіони, що вимагають високої кваліфікації	●	●	○
Середньотехнологічні виробники та постачальники послуг	○	●	○
Традиційні виробничі регіони	○	○	●
Регіональні системи, не засновані на науці та техніці			
Регіони, орієнтовані на сферу послуг та природні ресурси	○	○	●
Структурна інерція або деіндустріалізація регіонів	○	●	○
Регіони з інтенсивним розвитком первинного сектору	○	○	●

Легенда: ● головний пріоритет; ● стратегічний вибір; ○ низький пріоритет.

Джерело: [15]

Зазначимо, що в туристичній галузі статистично неможливо оцінити інноваційний потенціал, тому що, на відміну від промислового сектору, інновації в туристичній галузі статистично не обліковуються. Інноваційна активність підприємств туристичної галузі вимірюється показниками якості, основаними на опитуванні споживачів. Оскільки такий підхід не враховує специфіку туристичної галузі, необхідні інші підходи до актуалізації смарт-спеціалізації туризму в регіоні.

Тож, враховуючи наявні методичні підходи та специфіку сфери послуг, запропоновано методичний підхід щодо оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі. Пропонований підхід передбачає наступну розрахункову систему показників (табл. 2)

Таблиця 2. Коефіцієнти туристичної активності [6]

Коефіцієнт	Формула	Легенда	Значення
Коефіцієнт спеціалізації	$K_{isp} = ((Q_i(i)/Q_r)/((SQ_i/SQ_r)) \times 100) / (GRP/GDP \times 100)$	Q_i – обсяги виробництва продукції(послуг) i-ї галузі в регіоні; Q_r – валові обсяги випуску продукції (послуг) в регіоні; SQ_i - обсяги випуску продукції/послуг галузі в країні; GRP - валовий регіональний продукт; GDP - валовий внутрішній продукт.	Відношення питомої ваги галузі регіону в обсязі випуску продукції/послуги галузі країни до питомої ваги господарства регіону в господарстві країни. Значення даного показника вище 1 показує на значимість галузі для економіки регіону.
Коефіцієнт соціальної ефективності	$K_s = \frac{P_i}{\frac{P_r}{SP_i}} = \frac{P_i \cdot SP_i}{P_r}$	P_i – чисельність зайнятих працівників у галузі (у тому числі самозайнятих) в регіоні; P_r – загальна чисельність зайнятих осіб (у тому числі самозайнятих) у регіоні; SP_i – чисельність зайнятих працівників у галузі (у тому числі самозайнятих) в країні; SP - загальна чисельність зайнятих осіб (у тому числі самозайнятих) в країні.	Порівняльний показник, що відображає відношення питомої ваги зайнятих у галузі у регіоні до питомої ваги зайнятих у галузі на рівні країни. Значення вище 1 показує, що дана галузь є соціально значущою для регіону.
Коефіцієнт бюджетної ефективності	$K_B = \frac{T_i}{\frac{T_r}{ST_i}} = \frac{T_i \cdot ST_i}{T_r}$	T_i – обсяги туристичного збору в регіоні; T_r – загальна сума податкових надходжень регіону; ST_i - обсяги туристичного збору в країні; - загальна сума податкових надходжень зведеного бюджету.	Визначає значимість податків, утримуваних з підприємств в галузі для місцевих і регіональних бюджетів.
Коефіцієнт економічної ефективності	$K_E = \frac{R_i}{\frac{R_r}{SR_i}} = \frac{R_i \cdot SR_i}{R_r}$	R_i - рентабельність операційної діяльності підприємств галузі у регіоні; R_r- середня операційна рентабельність сфери послуг у регіоні; SR_i - рентабельність операційної діяльності підприємств галузі у країні; SR - середня операційна рентабельність сфери послуг у країні.	Визначає порівняльну рентабельність галузі у регіоні, що опосередковано вказує на умови розвитку даного бізнесу в регіоні та його інвестиційної привабливості.

Таким чином, запропонований методичний підхід визначення актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі у регіоні є універсальним й може застосовуватися для будь-яких галузей економіки а також для розрахунку спеціалізації галузей на рівні територіальних громад. Коефіцієнти, що пропонуються дозволяють протестувати рівень економічної, бюджетної та соціальної значущості галузі для регіону а також створені умови для її розвитку. Смарт-спеціалізація на сьогодні є важливим інструментом стратегічного планування регіонального розвитку у зв'язку з чим, кожна стратегія соціально-економічного розвитку регіону містить обов'язкові ключові елементи розвитку галузі, виділені за даним принципом.

За результатами дослідження визначено, що розроблена в рамках реформованої політики згуртування Європейської комісії, смарт-спеціалізація – це підхід, заснований на розташуванні, що характеризується визначенням стратегічних областей для втручання, заснованих як на аналізі сильних сторін і потенціалу економіки, так і на процесі виявлення підприємців з широким залученням зацікавлених сторін. Вона орієнтована зовні і охоплює широкий погляд на інновації, включаючи, але, звичайно, не обмежуючись технологічними підходами, підкріпленими ефективними механізмами моніторингу [12].

Відзначимо, що впровадження смарт-спеціалізації підтримується в рамках національної та європейської державної політики фінансовими інструментами (субвенції), інституційно (методологія, стратегія) та юридично. Регіони сприяють впровадженню смарт-рішенням завдяки своїм знанням про конкретні місцеві потреби

Грунтуючись на аналізі європейських регіональних стратегічних документів, визначено, що пріоритетними завданнями поточної регіональної політики Європейської комісії є згуртування регіонів, зменшення відмінностей і забезпечення збалансованого розвитку між регіонами, а також забезпечення зростання їх розвитку по всій Європі. Оскільки структурні фонди є одним з основних інструментів розвитку регіонів, ефективне використання їх відіграє вирішальний фактор для багатьох регіонів Європи в подоланні економічної кризи і зміцненні процесу відновлення стійким чином. Цього можна досягти за рахунок розроблених стратегій досліджень та інновацій (які створені протягом 2014 – 2020 років) для стратегії смарт-спеціалізації (RIS3), головною умовою створення яких було отримання фінансування від європейського фонду регіонального розвитку (ERDF).

Предметом практичних рішень в даний час є існуюча платформа смарт-спеціалізації (S3P), яка дозволяє регіонам/країнам розробляти, впроваджувати та переглядати свої стратегії смарт-спеціалізації RIS3 і застосовувати досвід більш розвинених країн. Реалізація стратегій залежать не тільки від самих технічних рішень, а й від загального підходу державного управління і його здатності використовувати можливості розвитку, що надаються новими технологіями. Отже, використання смарт-спеціалізації надасть вирішити основні соціальні проблеми регіонів, визначить нішеві регіони, що володіють конкурентною силою. Муніципалітети і населені пункти не завжди мають достатні власні фінансові ресурси для реалізації проектів розвитку. На додаток до європейських та національних субсидій, підтримка регіонів та запропоновані регіональні субсидії також важливі для часткових інвестицій муніципалітетів [17]. Країни можливо підтримати впровадженням смарт-спеціалізації за допомогою різних програм субсидування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, визначено фундаментальні основи застосування смарт-спеціалізації в регіонах, які є важливим інструментом стратегічного розвитку туристичної галузі. Удосконалено методичні підходи до оцінки актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі, які враховують галузеві особливості даної сфери послуг та базуються на розрахунку коефіцієнтів (коефіцієнт спеціалізації, коефіцієнт соціальної ефективності, коефіцієнти бюджетної та економічної ефективності), які визначають роль окремих видів економічної

діяльності туристичної галузі. Коефіцієнти, що пропонуються дозволять протестувати рівень економічної, бюджетної та соціальної значущості галузі для регіону а також створити умови для його розвитку. Запропонований методичний підхід визначення актуальності смарт-спеціалізації туристичної галузі у регіоні є універсальним й може застосовуватися для будь-яких галузей економіки а також для розрахунку спеціалізації галузей на рівні територіальних громад. Підтримка розвитку регіонів за допомогою інструментів смарт-спеціалізації підвищить конкурентоспроможність територій, у результаті чого відбудеться підтримка депресивних територій, орієнтована на розвиток унікальних виробничо-інноваційних екосистем.

Практична значимість роботи полягає у застосуванні методичного підходу до оцінки актуальності смарт-спеціалізації для використання в будь-яких галузях економіки при складових у процесі обґрунтування регіональних стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк А.Г. Перспективи використання смарт-спеціалізації у формуванні програми розвитку туризму Вінницької області. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022, 7(17), с. 96-100.
2. Березіна О.Ю. Смарт-спеціалізація для покращення умов життя домогосподарств: європейський досвід. *Економіка і організація управління*. 2018, 4(32), с. 35. <https://doi.org/10.31558-2307-2318.2018.4.4>.
3. Бут Т.В., Пуліна Т.В., Зайцева В.М. Ринок туристичних послуг України. навч. пос. для студ. ВНЗ. Запоріжжя: ТОВ РВА «Просвіта». 2019. 280с. ISBN 978-966-653-492-0.
4. Ішук С.О., Созанський Л.Й. Критерії вибору напрямів смарт-спеціалізації регіону (на прикладі Харківської області). *Регіональна економіка*, 2021, 3, с. 46-56.
5. Матюшенко І.Ю. Смарт-спеціалізація регіонів – європейський інструмент регіонального маркетингу і підвищення конкурентоспроможності країни. Міжнародна науково-практ. конф. «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» 15-16.11.2018. м. Харків. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20720> (дата звернення: 09.08.2023).
6. Нодь О.Л. Формування стратегічних орієнтирів збалансованого регіонального розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери. (Дис. канд.екон.наук). 2022. Одеса.
7. Савіна Г.Г. Соціально-економічний розвиток регіонального бізнес-середовища на засадах туристичного пріоритету смарт-спеціалізації території. (Колективна монографія). Херсон: ФОП Вишемирський В.С. 2021. 327с. URL: <http://eir.kntu.net.ua/jspui/handle/123456789/999>. (дата звернення: 09.08.2023).
8. Тульчинська С.О., Шашина, М.В. Методичні підходи оцінювання смарт-спеціалізації регіональних господарських систем. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020, № 2. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-280-2>.
9. Яцюк О.С. Смарт-спеціалізація розвитку регіону як важливий напрям підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності. *Науковий вісник ФІНТУНГ*. 2018, 2(18). [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2018-2\(18\)-54-60](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2018-2(18)-54-60).
10. Bezkhlibna A., But T., Nikonenko S. Assesment of tourism industry clustering potential. *Scintific Papers of the University of Pardubice. Series D*. 44. 2018.URL: <https://hdl.handle.net/10195/71485>. (дата звернення: 07.08.2023).
11. But T., Mamotenko D., Zaytseva V. Public debt of Ukraine: dynamics, structure, management methods. *Management and entrepreneurship: trends of development*, 2020. 2(12). p. 79-90. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2020-2/12-117>.
12. EC. Smart Specialisation Platform. What is Smart Specialisation? 2023. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-we-do>. (дата звернення: 01.08.2023).

But, T. (2023). Methodological approaches to assessing the SMART-specialization relevance to the tourism industry. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 3(25), 82-93. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2023-3/25-07>

13. Kristensen F., Shearmur I., R., Doloreux D. Comparing innovation strategies: Canada's Ocean Supercluster and Europe's Smart Specialisation initiatives. *Canadian Public Administration*, 2023, 66(3), p. 285-302. <https://doi.org/10.1111/capa.12539>.
14. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3). 2012, p.116. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/system/files/2013-06/RIS3_GUIDE_FINAL.pdf. (дата звернення: 09.08.2023).
15. OECD (2011). *Regions and Innovation Policy*. OECD Publishing, Paris. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/regions-and-innovation-policy_9789264097803-en. (дата звернення: 09.08.2023).
16. Khendriche Trhlínová Z., Čechák P. Role of the Regions in the SMART Cities Concept Implementation in Rural and Urban Development. 26th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita. 2023, p. 378-384. <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P280-0311-2023-45>.
17. MMR. Smart Cities Methodology. MMR. 2018. Prague. URL: <https://www.mmr.cz>. (дата звернення: 09.08.2023).
18. Panagiotakopoulos T., Lazarinis F., Iatrellis O., Stefani A., Kameas A. A competency-based specialization course for smart city professionals. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*. 2023, 19. <https://doi.org/10.58459/rptel.2024.19013.19>. Pulina T., But T., Khrystenko O., Zaytseva V. Managing the Field of Reconstruction and Preservation of Historical and Cultural Complexes in Ukraine and Europe. *Lecture Notes in Civil Engineering* 73. 2020, p. 709-720. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_70.
20. Vaiman V., Vance C., Ju L. Smart Talent Management. *Managing People as Knowledge Assets*. 2023, p.1-216. <https://doi.org/10.4337/9781802202717>.
21. Vasylychenko M., Khrystenko O., Rzhepishevskaya V., But T. The Most Promising Innovation Solutions to Encourage a Conversion of the Existing Urban Areas into Smart Cities. *International Journal of Engineering & Technology*. 2019, 7(4.8), p. 592-595. Retrieved from: <https://www.sciencepubco.com/index.php/ijet/article/view/27312>. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i4.8.27312>.

REFERENCES

1. Antoniuk, A.H. (2022). Perspektyvy vykorystannia smart-spetsializatsii u formuvanni prohramy rozvytku turyzmu Vinnytskoi oblasti [Prospects of using smart specialization in the formation of the tourism development program in Vinnitsa region]. *Modern engineering and innovative technologies*. 7(17). 96–100. [in Ukrainian].
2. Berezina, O. (2018). Smart-spetsializatsiia dlia pokrashchennia umov zhyttia domohospodarstv: yevropeyskyi dosvid [Smart specialization for improving household living conditions: European experience]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. 4(32). 35. <https://doi.org/10.31558-2307-2318.2018.4.4>. [in Ukrainian].
3. But, T., Pulina, T. & Zajyeva V. (2019). *Rynok turystychnykh posluh Ukrainy. [Travel services market in Ukraine]*. navchalnyi posibnyk dlia studentiv VNZ. Zaporizhzhia: TOV RVA «Prosvita». 280. ISBN 978-966-653-492-0. [in Ukrainian].
4. Ishchuk, S.O. & Sozansky, L.I. (2021). Kryterii vyboru napriamiv smart-spetsializatsii rehionu (na prykladi Kharkivskoi oblasti).[Criteria for choosing areas of smart specialization in the region (on the example of the Kharkiv region)]. *Rehionalna ekonomika*. 3. 46–56. [in Ukrainian].
5. Matiushenko, I.Y. (2018). Smart-spetsializatsiia rehioniv – yevropeyskyi instrument rehionalnoho marketynhu i pidvyshchennia konkurentospromozhnosti krainy. [Smart specialization of Regions is a European tool for regional marketing and improving the country's competitiveness]. *Mizhnarodna nauково-prakt. konf. «Konkurentospromozhnist ta*

- innovatsii: problemy nauky ta praktyky». (Kharkiv. 15-16.11, 2018). Retrieved from: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20720>. [in Ukrainian].
6. Nod, O.L. (2022). Formuvannia stratehichnykh oriientyriv zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku haluzi turyzmu ta kurortno-rekreatsiinoi sfery. [Formation of strategic guidelines for balanced regional development of tourism and resort and recreational sphere]. *Dys. kand.ekon.nauk.* Odessa [in Ukrainian].
 7. Savina, G.G. (2021). *Sotsialno-ekonomichniy rozvytok rehionalnoho biznes-seredovyshcha na zasadakh turystychnoho priorytetu smart-spetsializatsii terytorii*. [Socio-economic development of the regional business environment on the basis of tourist priority of smart specialization of the territory]. Kherson: FOP Vyshemyrskyi V.S. 327. Retrieved from <http://eir.kntu.net.ua/jspui/handle/123456789/999>. [in Ukrainian].
 8. Tulchynska, S.O. & Shashyna, M.V. (2020). Metodichni pidkhody otsiniuvannia smart-spetsializatsii rehionalnykh hospodarskykh system. [Methodological approaches to assessing the smart specialization of regional economic systems]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. 2. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-280-2>.
 9. Yatsiuk, O.S. (2018). Smart-spetsializatsiia rozvytku rehionu yak vazhlyvyi napriam pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti ta innovatsiinoi aktyvnosti. [Smart specialization of regional development as an important area of increasing its competitiveness and innovation activity]. *Naukovyi visnyk FINTUNH* 2(18). [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2018-2\(18\)-54-60](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2018-2(18)-54-60).
 10. Bezkhlibna, A., But, T. & Nikonenko S. (2018). Assesment of tourism industry clustering potential. *Scintific Papers of the University of Pardubice, Series D*. 2018. 44. Retrieved from: <https://hdl.handle.net/10195/71485>. [in English].
 11. But, T., Mamotenko D. & Zaytseva, V. (2020) Public debt of Ukraine: dynamics, structure, management methods. *Management and entrepreneurship: trends of development*, 2(12). 79–90. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2020-2/12-117>. [in English].
 12. EC. (2023). Smart Specialisation Platform. What is Smart Specialisation? <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-we-do>. [in English].
 13. Fil Kristensen, I., Shearmur, R. & Doloreux, D. (2023). Comparing innovation strategies: Canada's Ocean Supercluster and Europe's Smart Specialisation initiatives. *Canadian Public Administration*, 66(3), 285–302. <https://doi.org/10.1111/capa.12539>. [in English].
 14. *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3) (2012)*. 116. Retrieved from: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/system/files/2013-06/RIS3_GUIDE_FINAL.pdf.
 15. OECD (2011), *Regions and Innovation Policy*. OECD Publishing. Paris. Retrieved from: https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/regions-and-innovation-policy_9789264097803-en. [in English].
 16. Khendriche Trhlínová, Z. & Čechák, P. (2023). Role of the Regions in the SMART Cities Concept Implementation in Rural and Urban Development. *26th International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masarykova univerzita. 378–384. <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P280-0311-2023-45>. [in English].
 17. Panagiotakopoulos, T., Lazarinis, F., Iatrellis, O., Stefani, A. & Kameas, A. (2023). A competency-based specialization course for smart city professionals. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*. 1. <https://doi.org/10.58459/rptel.2024.19013>. [in English].
 18. MMR, (2018). *Smart Cities Methodology*. MMR, Prague. Retrieved from: <https://www.mmr.cz>. [in English].
 19. Pulina, T., But, T., Khrystenko, O. & Zaytseva, V. (2020). Managing the Field of Reconstruction and Preservation of Historical and Cultural Complexes in Ukraine and Europe. *Lecture Notes in Civil Engineering* 73. 709–720. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42939-3_70. [in English].

But, T. (2023). Methodological approaches to assessing the SMART-specialization relevance to the tourism industry. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 3(25), 82-93. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2023-3/25-07>

20. Vaiman, V., Vance, C. & Ju, L. (2023). Smart Talent Management. *Managing People as Knowledge Assets*. 1–216. <https://doi.org/10.4337/9781802202717>. [in English].
21. Vasylychenko, M. Khrystenko, O. Rzhepishevskaya V., But, T. (2019). The Most Promising Innovation Solutions to Encourage a Conversion of the Existing Urban Areas into Smart Cities. *International Journal of Engineering & Technology*. 7(4.8), 592–595. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i4.8.27312>. [in English].

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE SMART-SPECIALIZATION RELEVANCE TO THE TOURISM INDUSTRY

Tetiana But

*Faculty of Informatics and management,
University of Hradec Kralove, Czech Republic*

Abstract. The purpose of the article is to define the fundamental principles of smart-specialization in the regions and to study methodological approaches to assessing the relevance of smart-specialization in the tourism industry. To ensure the conceptual integrity of the study, the following methods were used: theoretical generalization, dialectics, analysis, synthesis and systematization, grouping, desk research. To achieve this goal: the methodological approach to assessing the relevance of smart-specialization of the tourism industry has been improved, which takes into account the industry-specific features of this service sector and is based on the calculation of coefficients (specialization coefficient, social efficiency coefficient, budgetary and economic efficiency coefficients) that determine the role of certain types of economic activity in the tourism industry. The proposed coefficients will allow testing the level of economic, budgetary and social significance of the industry for the region and creating conditions for its development. The proposed methodological approach to determining the relevance of smart-specialization of the tourism industry in a region is universal and can be applied to any sector of the economy, as well as to calculate the specialization of industries at the level of territorial communities. Supporting regional development with the help of smart-specialization tools will increase the competitiveness of territories, resulting in support for depressed areas focused on the development of unique production and innovation ecosystems. The existing smart-specialization platform (S3P) allows regions/countries to develop, implement and review their RIS3 smart-specialization strategies and apply the experience of more developed countries. The practical significance of the work lies in the application of a methodological approach to assessing the relevance of smart specialization for use in any sector of the economy as part of the process of substantiating regional strategies.

Keywords: smart-specialization, tourism industry, evaluation, innovation, strategies.